

KAUHAJOEN KAUPUNGIN KIUSAAMISEN VASTAINEN TOIMINTAMALLI

1. Kiusaamisen määritelmä
2. Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen
3. Kiusaamisen selvittelyyn liittyvä toimintamalli
 - 3.1. Varhaiskasvatuksessa
 - 3.2. Perusopetuksessa
 - 3.3. Toisella asteella
 - 3.4. Kaupungin hyvinvointipalveluissa
 - 3.4.1. Nuorisopalvelut
 - 3.4.2. Hyvinvointipalveluiden toteuttama muu vapaa-ajan toiminta
 - 3.4.3. Kirjasto
 - 3.4.4. Opistot ja yleinen kulttuuritoimi: Kansalaisopisto ja Panula-opisto

1. Kiusaamisen määritelmä

Kiusaamisesta puhuttaessa on tärkeää, että kaikki tarkoittavat termillä samaa asiaa:

Kiusaamisella tarkoitetaan sitä, että joku joutuu toistuvasti ja tahallisesti muiden kiusaamisen kohteeksi. Kiusaajia voi olla yksi tai useampia. Kiusaaminen on jotain, jolla pyritään vahingoittamaan tai loukkaamaan toista. Kiusaamiselle on ominaista osapuolten epätasaväkisyys. Kiusaaja on jollain lailla kiusattua vahvempi.

Kiusaamisen muotoja ovat esimerkiksi:

- Toistuva, tahallinen toisen satuttaminen (mm. lyöminen, töniminen, potkiminen, ja kaikki muu käsiksi käyminen)
- Pilkkuminen, haukkuminen, häpäiseminen, ilkuva matkiminen tai toiselle naureskelu
- Pelottelu, uhkaaminen, kiristäminen, syrjittäminen, pakottaminen tekemään jotakin tai perättömien juttujen keksiminen
- Toisen/toisten yllyttäminen yhtä vastaan tai toisen puolustamisen estäminen
- Peleistä ja leikeistä pois jättäminen
- Rahan kiristäminen, tavaroiden piilottelu, tavaroiden luvatta ottaminen ja särkeminen
- Nettikiusaaminen/sosiaalisessa mediassa kiusaaminen

Kiusaamisesta ei ole kysymys, kun kaksi tasaväkistä lasta/oppilasta riitelee tai tappelee keskenään. Kiusaamista eivät myöskään ole satunnaiset toisiin kohdistuvat hyökkäykset.

2. Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen

Tämän mallin tarkoituksena on antaa konkreettiset ohjeet kiusaamistapausten puuttumiseen. Vielä tärkeämpää on selventää, millä keinoin kiusaamista voidaan ehkäistä. Kaikkien aikuisten täytyy olla sitoutuneita työskentelemään kiusaamisen ehkäisemiseksi. Jokaisen aikuisen tulee toimia samojen periaatteiden mukaisesti ja samansuuntaisesti. Kukaan ei saa katsoa sormiensa läpi kiusaamistapauksia, vaan asiat selvitetään perusteellisesti.

Tärkeää on, että aikuisten lisäksi myös oppilaat sekä heidän vanhempansa ovat tietoisia niistä menettelytavoista, joilla Kauhajoen kaupungissa toimitaan kiusaamisen ehkäisemiseksi sekä siitä, miten kiusaamiseen puututaan.

Huoltajia kannustetaan olemaan yhteydessä kouluun heti, jos he saavat tietää minkäänlaisesta kiusaamisesta.

Kauhajoen kouluissa kiusaamista pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- avoin ja säännöllinen yhteydenpito kodin ja koulun välillä
- koulun järjestyssäännöt, jotka käydään oppilaiden kanssa läpi syyslukukauden alussa
- riittävä välituntivalvonta
- tunne -ja kaveritaitojen opettaminen
- oppilaiden yhdessä laatimat säännöt luokan seinälle
- luokkahenkeä vahvistavat harjoitukset (ryhmäytyt)
- tietoisuuden lisääminen kiusaamista koskien

Parhaiten kiusaamista ehkäisee luokassa tehtävä jokapäiväinen sosiaalisten taitojen esillä pitäminen, vahvistaminen ja hyvään luokkahenkeen panostaminen.

Kiusattu ja kiusaaja(t) eivät ole ainoita kiusaamistilanteessa mukanaolijoita. Ryhmässä ovat mukana myös kiusaajan apurit, kannustajat, hiljaiset hyväksyjät ja kiusatun puolustajat. Suuri osa oppilaista tulee ryhmässä toimineeksi tavoilla, jotka myötävaikuttavat kiusaamisen jatkumiseen. Näin tapahtuu siitäkin huolimatta, että heidän asenteensa yleensä ovat kiusaamisen vastaisia ja he toivovat, että kiusaaminen saataisiin loppumaan. Tästä syystä myös kiusaamisen vastaiset toimet tulisi suunnata koko ryhmään, ei vain esimerkiksi aggressiivisiksi koettuihin kiusaajiin.

Kaikki eivät ole vastuussa kiusaamisesta, mutta kaikki ovat vastuussa sen lopettamisesta!

3. Kiusaamiseen puuttuminen

3.1. Varhaiskasvatuksessa

Kiusaamisen tunnistaminen ja huomaaminen

Kiusaamistilanteiden huomaaminen ja tunnistaminen ovat edellytys sille, että kiusaamiseen voidaan puuttua oikein ja tilanteen vaatimalla tavalla. Pienet lapset kertovat mielellään aikuisille niin hyvistä kuin huonoistakin asioista. Lapsia tulisi rohkaista tämänkaltaiseen kerrontaan enemmänkin ja kasvattajan tulee kuunnella häntä tarkkaavaisesti. Lapsella on myös oikeus kertoa asioita ja tulla kuulluksi ilman, että häntä leimataan kantelijaksi. Kasvattajan on tärkeää luoda ryhmään ilmapiiri, jossa vallitsee luottamus sille, että lapsi haluaa ja uskaltaa kertoa mielessään olevista asioista.

- Havainnoi lasten leikkejä sekä sisällä että ulkona.
- Keskustele lasten kanssa kiusaamisesta ja ystävyydestä.
- Keskustele ja kysele lapsilta kiusaamiseen liittyvistä asioista, kuten missä negatiivisia tekoja, ”tyhmää”, tapahtuu.
- Rohkaise lapsia kertomaan, kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua.
- Tee yhteistyötä vanhempien kanssa, rohkaise heitä ottamaan yhteyttä.
- Tee jäseneltyjä haastatteluja (ota valokuvia mukaan tueksi).
- Käytä kuvia, jotka esittävät erilaisia kiusaamistilanteita.
- Lue lasten kanssa erilaisia aihetta käsitteleviä kirjoja.
- Tarkkaile tai tutki lähemmin lasten yhteistoimintaa ryhmässä ja dokumentoi havaintosi.

Kiusaamiseen puuttumisen keinot

Kaikkiin lasten välisiin riitoihin ja konflikteihin puututaan, mutta puuttumisen keinot vaihtelevat tilanteen mukaan. Puuttumiseen sovitaan yhteinen linja, jotta kaikki osapuolet tietävät, miten toimitaan, jos kiusaamistilanne tulee eteen. Vanhemmille tiedotetaan, kehen he ovat yhteydessä, mikäli lapsi kotona kertoo kiusaamisesta.

Kiusaamistilanteiden selvittäminen tapahtuu eri tavalla kuin riitojen ratkaiseminen. On tärkeää, että kasvattaja pystyy arvioimaan, milloin tasavertaiset lapset riitelevät ja milloin kyseessä on kiusaaminen. Kiusaamistilanteeseen saapuvan kasvattajan on aina ensimmäiseksi arvioitava, kummastako on kysymys.

Kasvattajan vastuulla on puuttua kaltoinkohteluun. Pienelle lapselle aikuisen vakava suhtautuminen kiusaamiseen kertoo siitä, ettei lapsen toiminta ollut hyväksyttävää ja se saattaa riittää puuttumiseksi tilanteessa. Kasvattajan kertoessa, että hän on havainnut tilanteen eikä sitä hyväksy lapsi saattaa lopettaa kielteisen käytöksen.

- Selvitä kiusaamistilanne ensin kiusatuksi tulleen lapsen kanssa.

- Keskustele myös kiusaajan kanssa (mitä nuorempi lapsi, sitä lyhyemmin lausein). Tee kiusaajalle heti selväksi, ettei hänen käyttäytymistään kiusattua kohtaan hyväksytä. Mieti kiusaajan kanssa myös sitä, mitä hän voisi tehdä, ettei kiusaamistilanne toistu.
- Anteeksipyyttäminen on tärkeää, selvitä lopuksi yhdessä kiusaajan ja kiusatun kanssa tilanne.
- Jos kiusaaminen on toistuvaa, keskustele siitä kiusatun ja kiusaajan vanhempien kanssa. Kerro heille päivähoitoyksikön keinoista ehkäistä kiusaamista.
- Tilanteen käsittelyn jälkeen, siihen ei enää palata jos kiusaaminen ei jatku.
- Jos kiusaamista esiintyy ryhmässä toistuvasti, juttele lasten kanssa yhdessä siitä, miten kiusaamistilanteissa toimitaan ja miltä kiusatuksi tuleminen tuntuu.

Seuranta

Kiusaamisen loppumisen varmistamiseksi tehdään säännöllistä seuranta. Seuranta tehdään kirjallisesti, jotta siitä jää dokumentti esimerkiksi vanhempia varten. Asiaa voidaan tiedustella myös muilta ryhmän lapsilta. Mikäli kasvattajalla kokee, etteivät heidän keinot enää riitä tilanteen lopettamiseksi, voivat he olla yhteydessä varhaiskasvatuksen erityisopettajaan. Myös vanhemmat voivat halutessaan pyytää ulkopuolista tukea, jolloin tilanteen ratkaisua pohditaan yhdessä yhteistyöryhmässä.

- Keskustele yhdessä lasten ja vanhempien kanssa, onko kiusaaminen päätynyt ja mitä mieltä he tilanteesta ovat.
- Päätetään yhdessä, miten pitkään seuranta tehdään, kuka seuranta tekee ja kuka sen kirjaamisesta vastaa.

Kiusaamisen ehkäisyn keinot

Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, vuorovaikutustaitojen vahvistamista ja turvallisen ryhmän luomista. Kiusaamisen ehkäisyn kannalta ei ole olennaista odottaa, että negatiivisesta käytöksestä muodostuu systemaattista kiusaamista vaan ehkäisy tulee aloittaa ajoissa, tavoitteena on, ettei kiusaamista pääsisi tapahtumaan. Jo konfliktien ja riitojen oikeanlaisen ratkaisutavan opetteleminen on kiusaamisen ehkäisyä.

Pohdittaessa kiusaamisen ehkäisyä, kasvattajat pohtivat myös omia asenteita ja suhtautumistaan jokaiseen lapseen ja lapsiryhmään sekä työyhteisöön. Kasvattajan tekemät valinnat ja toiminta saattavat ylläpitää kiusaamistilanteiden jatkumista ja mahdollistaa niiden syntymistä. Kasvattajan tehtävä on ottaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta ja niiden ennaltaehkäisystä. On muistettava, että kiusaaminen koskee koko lapsiryhmää, ei vain yhtä tai kahta lasta.

On tärkeää tunnistaa ja havaita ne tilanteet, joissa lapselle on päässyt kehittymään vääränlaisia toimintatapoja ja hänen vuorovaikutuksensa muiden lasten kanssa ei ole suotuisaa. Kiusaamisen ehkäisy on hyvä nähdä osana arjen pedagogiikkaa ja jokainen ryhmä luo itse keinot sille, miten kiusaamisen ehkäisyä lapsiryhmässä toteutetaan.

- Hyvä valvonta sisällä ja ulkona vähentää kiusaamista.
- Opetetaan lapsille hyviä tapoja, keskustellaan heidän kanssaan siitä, millainen on hyvä kaveri, miten jokainen on erilainen. Apuna voidaan käyttää laulu- ja yhteisleikkejä, draamaa, tunnekuvia, kiusaamisen käsittelyä, keskustelua yhteisistä säännöistä.
- Kehitetään lapsen empatiataitoa keskusteluihin, harjoitellaan kertomaan omista tunteista. Apuna voidaan käyttää tunnetaitojen harjoitteluun suunniteltuja välineitä; Askeleittain, Tunne-mukso sekä erilaisia satuja aiheesta.
- Kannustetaan lasta kertomaan kasvattajalle aina, jos hänellä on jostain paha mieli.
- Otetaan kaikki mukaan leikkiin, jotta jokainen voi kokea olevansa yhteisön jäsen ja toivottu kaveri.
- Lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistetaan ryhmäytymisen keinoin, erityisesti uuden toimintakauden alussa.

Yhteistyö vanhempien kanssa

Perheiden ja vanhempien rooli kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeä. Siitä huolimatta, että kiusaaminen tapahtuu lapsiryhmässä, on se aina myös kodin asia. Kodin kasvatusarvot heijastuvat lapseen ja hänen tapansa toimia vertaisryhmässä. Laadittaessa kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa, päätetään myös vanhempien rooli siinä. Lapset saattavat kotona tuottaa vanhemmilleen päivähoitopäivän aikana tapahtuneesta kiusaamisesta. Vanhemmat myös huomaavat lapsessaan oireita, joihin tulee kiinnittää huomiota (haluttomuus lähteä päiväkotiin, kipuja, univaikeudet, ilottomuus ja aggressiivinen käytös muita perheenjäseniä kohtaan). On tärkeää yhdessä vanhempien kanssa selvittää, mitä näiden oireiden takana on.

Vanhemmat eivät välttämättä aina huomaa tekijöitä, jotka kiusaamista ylläpitävät. Niitä voivat olla vanhempien tavat ja asenteet, ohjeistukset, joita he lapsilleen antavat. Ohjeistus voi olla, että on hyväksyttävää puolustaa itseään lyömällä tai haukkumalla ja sillä tavoin saada kiusaaminen loppumaan. Vanhempien asenne kasvattajiin tai muihin lapsiin saattaa tarttua keskustelusta, jonka lapsi vanhempien tietämättä kuulee. Vanhemmat voivat arvostella tai arvioida kasvattajia tai muita lapsia siirtäen huomaamattaan saman asenteen myös lapselle. Mahdollista on myös se, että lapsi kuulee samankaltaista keskustelua myös päivähoitossa kasvattajien välittäessä epäkunnioittavan asenteen lapselle.

- Luo luottamuksellinen yhteistyösuhde vanhempien kanssa, panostetaan toimivaan kasvatuskumppanuuteen.
- Lapsen kertoessa kotona kiusaamisesta, kerro vanhemmille dokumenttien pohjalta näkemys kiusaamistilanteista.
- Mikäli vanhemmat ovat eri mieltä tilanteesta, sopikaa yhdessä ajasta, jolloin kirjataan lisää havaintoja ja mahdollisia kiusaamistilanteita (esimerkiksi kahden tai kolmen viikon ajan).
- Käykää tehdyt havainnot läpi yhdessä vanhempien kanssa ja selvittäkää mahdolliset kiusaamistilanteet heille.

3.2. Perusopetuksessa

Lähtökohta kiusaamisen vähentämiseksi on kiusaamisongelman rehellinen tiedostaminen ja sen myöntäminen, että kaikissa kouluissa kiusaamista tapahtuu.

Toimintamalli

1. Kun kiusaamista tapahtuu, siihen puututaan heti.
2. Luokanopettaja/luokanvalvoja keskustelelee ja auttaa asianosaisia selvittämään tilanteen.
 - Kiusaaja pyytää anteeksi toimintaansa (nimeten rikkomuksensa).
 - Mahdollisen aineellisen vahingon ollessa kyseessä keskustellaan vahingon korvaamisesta.
 - Jos kiusaamistapauksessa on mukana useamman luokan oppilaita, niin selvittelyyn osallistuvat kyseisten luokkien opettajat.
 - Tarpeen mukaan selvittelyyn osallistuu myös koulukuraattori.
3. Opettaja/kuraattori tiedottaa asiasta kotiin.
4. Sovitaan seurannan järjestämisestä.
5. Jos kiusaaminen jatkuu, kutsutaan asianosaiset huoltajiansa kanssa keskusteluun koululle.
 - Selvittelystä kirjataan Wilmaan muistio (Muistiot-välilehti).
 - Selvittelyssä voi tarvittaessa olla mukana myös rehtori tai koulun oppilashuollon henkilöstöä.
 - Vaihtoehtoisesti koulun SOPU-tiimi ottaa asian käsittelyyn. Yhteiskoulussa suurin osa tapauksista siirtyy suoraan SOPU-tiimin selvittelyyn.
 - Koulutetut katusovittelijat voivat ottaa asian sovitteluprosessiin.
 - Asian käsittelyyn on mahdollista ottaa mukaan myös Etelä-Pohjanmaan sovittelutoimiston työntekijä.
6. Jos kiusaaminen edelleen jatkuu, tekevät asiaa selvittäneet aikuiset lastensuojeluilmoituksen. Tilanteen mukaan harkitaan, tehdäänkö ilmoitus sekä kiusaajasta että kiusatusta. Kiusatun oppilaan huoltaja voi tehdä halutessaan asiasta rikosilmoituksen poliisille.
7. Lastensuojeluilmoitus tehdään, jos kyseessä on fyysinen väkivalta.
8. Lastensuojelun kanssa yhteistyössä on kehitetty toimintamalli lasten ja nuorten väliseen kiusaamiseen puuttumiseksi (liite1)

Kiusaamisen jälkihoito

Kiusaamisen jälkihoito määritellään tapauskohtaisesti. Jälkihoidosta voi vastata esim. luokanopettaja, koulukuraattori, SOPU-tiimi tai muut tapausta selvittäneet henkilöt. Tapauskohtaisesti jälkihoidon voi tehdä myös henkilö, joka ei ole ollut aktiivinen tapauksen selvittäjä (esim. Perheohjaamo, nuorisotyöntekijä, koulupsykologi). Tavoitteena on aina, että kiusatulle tulee kokemus kuulluksi tulemisesta ja hän saa käsitellä ja purkaa kokemustaan.

Myös kiusaajan kanssa käydään keskustelu. Keskustelussa pyritään siihen, että kiusaaja ymmärtäisi tekonsa seuraukset ja toiminnallaan kiusatulle aiheuttamansa kokemuksen jäljet.

Jälkihoito voi olla myös esim. luokanopettajan tekemä seuranta ja säännöllinen keskustelu tapaukseen liittyvien oppilaiden kanssa. Jos tapausta on selvittänyt SOPU-tiimi tai joku muu taho, tekee seurannan kyseinen asiaa selvittänyt taho.

Koko kouluyhteisön hyvinvointia tukevia toimenpiteitä

- Oppilaskunnan ja tukioppilaiden järjestämät yhteisölliset tempaukset ja tapahtumat
- Nuorisopalveluiden ryhmätykset 4.- ja 5.-luokkalaisille. Tarvittaessa nuorisotoimelle voi tehdä tilauksen lisäryhmätyksestä.
- Opettajien suunnittelemat yhteishenkeä ja luokan yhteistoimintaa tukevat toimenpiteet/projektit lukuvuoden aikana
- Oppilaiden kuuleminen yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä (esim. Mitä meidän luokalle kuuluu?-lomake)
- Kevätlukukauden alkaessa tammikuussa oppilaat vastaavat kiusaamiskyselyyn
- Yhteistyö eri toimijoiden kanssa (esim. nuorisotyö ja lukuvuonna 2021-2022 Karhu Basket)

3.3. Toisella asteella

Toimintamalli

1. Kun kiusaamista tapahtuu, siihen puututaan heti.
2. Ryhmänohjaaja/henkilökunnan jäsen (joka on havainnut kiusaamista) keskustelee ja auttaa asianosaisia selvittämään tilanteen.
 - Kiusaaja tunnustaa tehneensä väärin.
 - Mahdollisen aineellisen vahingon ollessa kyseessä keskustellaan vahingon korvaamisesta.
 - Jos kiusaamistapauksessa on mukana useamman luokan oppilaita, niin selvittelyyn osallistuvat tarvittaessa kyseisten luokkien opettajat. Opettajakunnan kanssa voidaan keskustella tilanteesta ja sopia tarkemmasta työnjaosta.
 - Tarpeen mukaan selvittelyyn osallistuu myös koulukuraattori.
3. Opiskelijahuoltoryhmä tiedottaa asiasta kotiin.
4. Sovitaan seurannan järjestämisestä.
5. Jos kiusaaminen jatkuu, kutsutaan asianosaiset huoltajiensa kanssa keskusteluun koululle.
 - Selvittelystä kirjataan Wilmaan muistio (Muistiot-välilehti).
 - Opiskelijahuoltoryhmä tarvittaessa selvittelyissä mukana.
 - Koulutetut katusovittelijat voivat ottaa asian sovitteluprosessiin.

- Asian käsittelyyn on mahdollista ottaa mukaan myös Etelä-Pohjanmaan sovittelutoimiston työntekijä.

6. Jos kiusaaminen edelleen jatkuu, tekevät asiaa selvittäneet aikuiset lastensuojeluilmoituksen. Tilanteen mukaan harkitaan, tehdäänkö ilmoitus sekä kiusaajasta että kiusatusta. Kiusatun oppilaan huoltaja voi tehdä halutessaan asiasta rikosilmoituksen poliisille.

7. Lastensuojeluilmoitus tehdään, jos kyseessä on fyysinen väkivalta tai pitkään jatkunut (toistuva) henkinen kiusaaminen

8. Lastensuojelun kanssa yhteistyössä on kehitetty toimintamalli lasten ja nuorten väliseen kiusaamiseen puuttumiseksi (liite1)

Kiusaamisen jälkihoito

Kiusaamisen jälkihoito määritellään tapauskohtaisesti. Asianosaisille tarjotaan tarvittaessa mahdollisuutta keskustella psykologin/psyk.sairaanhoitajan, kuraattorin tai terveydenhoitajan kanssa. Jälkihoidossa on tärkeä huomioida myös kiusatun turvallisuuden takaaminen oppilaitoksessa. Tarvittaessa ryhmytetään myös koko luokkayhteisöä uudelleen, jolla pyritään hajottamaan vanhoja klikkiytymiä.

Kiusaamisen ennaltaehkäiseminen

Toisella asteellakin on tärkeää panostaa kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen. Kiusaamista ehkäistään luomalla selkeät konkreettiset toimintamallit kiusaamistapausten puuttumiseen ja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn. Kaikkien aikuisten täytyy olla sitoutuneita ja toimia samojen periaatteiden mukaan kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Myös oppilaiden tulee ymmärtää, mitä kiusaaminen on sekä oma vastuu kiusaamisen vastaisessa työssä, joten on tärkeää lisätä oppilaiden tietoisuutta edellä mainituista asioista oppilaitoksissa.

Avoin yhteydenpito koulun ja kodin välillä on tärkeää. Vanhempien tulee myös olla tietoisia niistä menettelytavoista, joilla toimitaan kiusaamisen ehkäisemiseksi sekä siitä, miten kiusaamiseen puututaan. Huoltajia kannustetaan olemaan yhteydessä kouluun, jos he kuulevat nuortaan/nuoria kiusattavan toisella asteella.

Kiusaamisen vastaisen työn perusta on tasapainoisen, yhteisöllisen luokkayhteisön kehityksen tukeminen ja luottamukseen perustuva ilmapiirin luominen. Oppilaitoksissa tuleekin seurata opiskelijoiden hyvinvointia, ryhmien yhteishenkeä, työskentelyrauhaa ja mahdollisia ongelmia. Näitä voidaan kartoittaa mm. erilaisilla kyselyillä sekä oppilashuoltoryhmän tapaamisilla. Näiden pohjalta tehdään tarvittaessa lisätoimenpiteitä esim. luokan ryhmytyksiä.

Toisella asteella pyritään ennaltaehkäisemään kiusaamista seuraavin toimenpitein:

- Avoin ja säännöllinen yhteydenpito kodin ja koulun välillä

- Koulun järjestyssäännöt ja suunnitelma opiskelijan suojaamiselta väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä käydään uusien opiskelijoiden kanssa läpi syyslukukauden alussa.
- Tietoisuuden lisääminen kiusaamista koskien
- Kiusaamiskyselyt, hyvinvointikyselyt
- Ryhmänohjaajien haastattelut opiskelijahuoltoryhmässä
- Orientaatioviikko uusille opiskelijoille (ryhmäytys yhtenä osana)
- Muurinmurtaiset (ryhmäytyspäivä) lukion ykkösille
- Oppilaitoksen yhteiset tapahtumapäivät
- Liikkuva Amis-projekti
- Opiskelijakunnan järjestämät tapahtumat lukiossa
- Koko koulu kasvattaa-ajatusmalli
- Nollatoleranssi kiusaamista kohtaan
- Tarvittavat lisäryhmäytykset

3.4. Kaupungin hyvinvointipalveluissa

3.4.1. Nuorisopalvelut

Toimintamalli

1. Kiusaamiseen puututaan välittömästi sitä havaittaessa (nuorisotalolla, jalkautuessa, ryhmissä, tapahtumissa tai muussa toiminnassa).
2. Käydään osallisten kanssa keskustelut yhdessä ja erikseen.
3. Asian sopiminen ja anteeksi pyytäminen.
4. Yhteys lasten/ nuorten kotiin.
5. Tarvittaessa yhteys kouluun, mikäli saadaan selville kiusaamistilanteen alkaneen koulussa tai esiintyvän myös siellä.
6. Tuki ja neuvonta molemmille osapuolille.
7. Mikäli kiusaaminen siihen puuttumisesta huolimatta jatkuu tai kiusaamiseen liittyy olosuhteita, jotka vaarantavat lapsen/ nuoren kehityksen (henkistä väkivaltaa, uhkailua, fyysistä väkivaltaa), tehdään lastensuojeluilmoitus, josta ilmoitetaan mahdollisuuksien mukaan osallisten lasten/nuorten vanhemmille.

"Suomessa monien tahojen työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä."

8. Kiusaamistapaukset tuodaan koko työyhteisön tietoon, että asiaan voidaan puuttua tarvittaessa uudelleen ja seurata tilanteen kehittymistä

Jälkihoidollisia toimia nuorisotyön menetelmin

- Yksilötyö (erityisnuorisotyö, etsivä nuorisotyö)
 - yksilöllinen tuki keskustelua tai eri menetelmiä hyödyntäen, harrastuksen tai kavereiden etsiminen, lapsen tai nuoren itsetunnon vahvistaminen sekä tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen.,
- Koululuokkien ryhmätykset
- Pienryhmätoiminta
- Koulunuoriso-ohjaaja ja erityisnuorisotyöntekijä ovat mukana ala- ja yläkoulun sopu-tiimeissä

Kiusaamista ennaltaehkäiseviä toimia

_Nuorisotyössä lapset ja nuoret kohdataan aidosti omana itsenään, ilman nolaamista tai hylkäämistä. Nuorisotyössä pyritään asenteellisuuden ja ennakkoluulojen purkamiseen sekä syrjinnän ja yksinäisyyden ehkäisyyn. Lapsia ja nuoria ohjataan sekä kannustetaan ratkaisemaan ristiriitoja myönteisesti.

- Koulunuorisotyö:
 - Koko kouluyhteisöä tukeva yhteistyö koulujen kanssa
 - Tunne- ja kaveritaito -tunteja
 - Koululuokkien ryhmätykset (säännölliset sekä tarvittaessa)
 - Pienryhmätoiminta (esim. ryhmän kasaaminen tietyn teeman ympärille yhteistyössä esimerkiksi koulun oppilashuollon kanssa)
- Kasvatus- ja ohjaustyö tiloilla sekä kaiken toiminnan yhteydessä:
 - Sanoitetaan lapsille ja nuorille miltä kiusaaminen tuntuu tai millaiset asiat ovat kiusaamista eivätkä "harmiton vitsi"
 - Avataan kiusaamisen seurauksia
 - Tarjotaan vaihtoehtoisia toimintatapoja: toiselle puhumiseen, käyttäytymiseen → sekä vapaa-ajan viettoon esim. mukavan harrastuksen tai tekemisen parissa
 - Matalankynnyksen sekä maksuttomien harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen

3.4.2. Hyvinvointipalveluiden toteuttama muu vapaa-ajan toiminta

Toimintamalli

1. Kun kiusaamista tapahtuu, siihen puututaan heti.
2. Työvuorossa oleva työntekijä keskustelee ja auttaa asianosaisia selvittämään tilanteen.
3. Kiusaaja pyytää anteeksi toimintaansa (nimeten rikkomuksensa).

4. Mahdollisen aineellisen vahingon ollessa kyseessä keskustellaan vahingon korvaamisesta.
5. Jos kiusaamistapauksessa on mukana useampia lapsia, niin selvittelyyn osallistuu myös toinen työntekijä (uinninvalvonta ei saa vaarantua)
6. Tarvittaessa lisäapua selvittelyyn pyydetään nuorisopalveluilta.
7. Asiaa hoitanut työntekijä tiedottaa asiasta kotiin.
8. Jos kiusaaminen jatkuu, kutsutaan asianosaiset huoltajineen keskusteluun
9. Jos kiusaaminen edelleen jatkuu, tekevät asiaa selvittäneet aikuiset lastensuojeluilmoituksen. Tilanteen mukaan harkitaan, tehdäänkö ilmoitus sekä kiusaajasta että kiusatusta. Kiusatun lapsen huoltaja voi tehdä halutessaan asiasta rikosilmoituksen poliisille.
10. Lastensuojeluilmoitus tehdään, jos kyseessä on fyysinen väkivalta.

Kiusaamista ennaltaehkäiseviä toimia

Liikuntapalveluiden toiminnoissa kiusaamista pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- riittävä valvonta uimalan ja urheilutalon tiloissa
- matalan kynnyksen puuttuminen epäselviin tilanteisiin
- tietoisuuden lisääminen, että kiusaamiseen ja epäasialliseen käytökseen puututaan

3.4.3. Kirjasto

Pääkirjastossa ja kirjastoautossa puututaan näkyvään kiusaamiseen

- mennään selvittämään tilannetta
- keskustellaan lasten/nuorten kanssa
- tarvittaessa selvitetään osallisten nimet → otetaan yhteyttä kotiin/ koululle tai nuorisotyöhön

3.4.4. Opistot ja yleinen kulttuuritoimi: Kansalaisopisto ja Panula-opisto

Toimintamalli

1. Kun kiusaamista tapahtuu, siihen puututaan heti. Erityisesti lasten kohdalla työntekijät pitävät ”tuntosarvet” koholla, sillä lapset voivat kertoa koulussa tai kotona tapahtuvasta kiusaamisesta harrastuksen opettajalle.
2. Työntekijä keskustelee ja auttaa asianosaisia selvittämään tilanteen. Mikäli työntekijä kokee tilanteen liian haastavaksi, hän ilmoittaa kiusaamistapauksesta rehtorille, joka selvittää asiaa eteenpäin.
3. Mahdollisen aineellisen vahingon ollessa kyseessä keskustellaan vahingon korvaamisesta ja alle täysi-ikäisten ollessa kyseessä, keskusteluun otetaan mukaan huoltajat.
4. Tarvittaessa lisäapua selvittelyyn pyydetään toisilta aikuisilta ja pidetään huolta, ettei kiusaamisen selvittelystä aiheudu vaaraa itselle tai toisille.
5. Asiaa hoitanut työntekijä tiedottaa asiasta alle täysi-ikäisten kotiin, tai pyytää rehtoria tiedottamaan.
6. Jos kiusaaminen jatkuu, kutsutaan alle täysi-ikäisten asianosaiset huoltajineen keskusteluun, jolla pyritään selvittämään kiusaamisen taustalla vaikuttavat asiat.
7. Jos kiusaaminen edelleen jatkuu, tekevät asiaa selvittäneet aikuiset lastensuojeluilmoituksen. Tilanteen mukaan harkitaan, tehdäänkö ilmoitus sekä kiusaajasta että kiusatusta. Kiusatun lapsen huoltaja voi tehdä halutessaan asiasta rikosilmoituksen poliisille.
8. Lastensuojeluilmoitus tehdään, jos kyseessä on fyysinen väkivalta.

**TOIMINTAMALLI
LASTEN JA NUORTEN
VÄLISEEN KIUUSAAMISEEN
PUUTTUMISEKSI**

Lähtötilanne a

Kiusaamis-/väkivalta-asia tulee ilmi

Kiusaamistilannetta selvitetään SOPU –tiimillä tai muutoin koulun toimintamallin mukaan.

Mikäli koulu / SOPU-tiimi kokevat, etteivät heidän puuttumisen keinonsa riitä, tekevät he lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojeluilmoitus kirjataan myös silloin, mikäli kiusaamiseen puuttuessa kiusaajasta/kiusatusta herää erityinen huoli.

Lähtötilanne b

Kiusaamis-/väkivaltatilanne tulee ilmi lapsiperheiden sosiaalipalveluissa (lastensuojeluilmoitus).

Ilmoitus voi tulla miltä taholta vain.

Palvelutarpeen arviointi.

- Mikäli ilmoitus ei tule koululta / SOPU – tiimiltä, selvitetään onko koulu / SOPU –tiimi toiminut asiassa aikaisemmin.
- Työpariksi palvelutarpeen arviointiin mahdollisuuksien mukaan kuraattori/terveydenhoitaja/nuorisotyö.

1. Ensimmäinen tapaaminen

Läsnä lapsi/nuori, huoltajat, palvelutarpeen arvioinnin toteuttavat työntekijät sekä mukana olevat muut tahot kuten mm. koulun ja opiskeluterveydenhuollon edustajat. Mahdollisuuksien mukaan myös poliisin osallisuus tai terveiset. Käydään läpi lastensuojeluilmoituksen johtanutta asiaa. Sovitaan työskentelyjaksosta. Sovitaan seurantatapaaminen.

2. Työskentelyjakso

Palvelutarpeen arviointitapaamiset tarpeen vaatimassa laajuudessa sisältäen arvioinnin toteuttavien työntekijöiden ja/tai kuraattorin/terveydenhoitajan/nuorisotyön toteuttamat tapaamiset lapsen/nuoren kanssa.

3. Seurantatapaaminen

Työskentelyjakson päätyttyä kokoonnutaan samalla porukalla kuin ensimmäisessä tapaamisessa. Käydään läpi työskentelyjakso Arvioidaan jatkotuen tarvetta ja sovitaan tarvittaessa jatkotoimista ja niiden toteutustahosta